

LA IGNORÀNCIA NO ÉS UNA EINA REVOLUCIONÀRIA ¹

Lev Trotski

30 de gener de 1939

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “La ignorancia no es una herramienta revolucionaria.”, en, *Escritos*, tom X, volum 1, Editorial Pluma, Bogotà, 1976, pp. 264-275.

Al número 3 de la nostra revista publiquem un article de Diego Rivera sobre una lletra programàtica escrita per Haya de la Torre. Com han pogut veure els nostres lectors, l'article de Rivera prenia en compte problemes summament importants i, a més a més, estava escrit en un estil força seré. No obstant, un tal Guillermo Vegas León, periodista de l'APRA, n'ha fet una resposta amb un article a què només es pot qualificar de desvergonyit i maligne. Amb l'objectiu de respondre a les fonamentals qüestions plantejades, al Senyor Vegas León utilitza insinuacions personals i creu possible atacar Diego Rivera com a home i artista.

Cal defensar Rivera d'aqueixos atacs estúpids i malintencionats? Amb un menyspreu molt còmic, Vegas León anomena “pintor” a Rivera en cada línia del seu article, com si aquesta paraula impliqués una terrible condemna. Per tal de donar més força a la seua ironia, la ironia d'un filisteu impotent, el senyor Vegas León hauria d'haver-se referit a Rivera com a un “gran pintor”, ja que si està mal ésser pintor ha d'ésser incomparablement més condemnable ésser un dotat mestre. Imitant Lombardo Toledano i d'altres “socialistes” burgesos, Vegas León acusa Rivera de vendre les seues pintures a la burgesia. ¿Però qui si no la burgesia pot comprar quadros en la societat capitalista? La immensa majoria dels artistes, que a causa de les condicions socials depenen de la burgesia, n'estan ideològicament units. Rivera és un cas excepcional perquè manté una total independència moral de la burgesia. Precisament per aquesta raó té dret a ésser respectat per tot obrer socialista i tot demòcrata sincer. Però Vegas León no entra en cap d'aquestes dues categories.

Vegas León s'indigna perquè Rivera tracta com un demòcrata a Haya de la Torre. Ho considera insultant i calumniós. Haya de la Torre “no és un demòcrata sinó un revolucionari”, exclama. És absolutament impossible entendre què vol dir amb açò. D'una banda, es pot contraposar el demòcrata al partidari de la monarquia o d'una dictadura feixista; per l'altra, i de manera diferent, se'l pot contraposar al socialista. Però oposar el demòcrata al revolucionari és quasi el mateix que contraposar un pèl-roig a un advocat. A

França i Estats Units, naturalment, el demòcrata no pot ésser un revolucionari; està a favor de mantenir l'ordre existent; és un conservador. Però en un país endarrerit com Perú, doblement oprimint per l'imperialisme i la dictadura policíaca, no pot menys que ésser revolucionari si és un demòcrata seriós i lògic. Aquesta és precisament la idea que desenvolupa Diego Rivera. No retrau a Haya de la Torre la posició que assumeix com a defensor de la democràcia perquè en la seua lletra programàtica no aparega com a un socialista. Rivera pren la seua posició condicionalment i tracta de demostrar (segons la nostra opinió amb èxit) que Haya de la Torre apareix com un demòcrata *il·lògic*. A açò hauria d'haver respost Vegas León.

Haya de la Torre considera Estats Units “el guardià de la nostra llibertat”, i en cas de perill feixista (Benavídez no ho és?) promet recórrer al guardià “a la recerca d'ajuda”. El camarada Rivera condemna justament aquesta idealització de l'imperialisme nord-americà. Quina és la resposta de Vegas León? Replica amb més insults, cita Lenin, invoca altres escrits de la Torre... i més insults. Però d'aquesta manera no explica per què el dirigent aprista, en compte de denunciar el vertader rol que exerceix aqueix país, en vespres de la conferència de Lima considerà encertat presentar els Estats Units (com ho féu Toledano en *Futuro*) com la gallina filantròpica que protegeix els seus pollastres llatinoamericans (incloent-hi el tendre pollet Benavídez) de l'esparver de dellà l'oceà. Aqueixa distorsió de la realitat és doblement inadmissible quan qui escriu és un demòcrata d'un país oprimint.

Els marxistes revolucionaris poden concloure acords pràctics amb els demòcrates, però precisament amb els que són *revolucionaris*, és a dir amb els que es recolzen en les masses i no en la gallina protectora. Per als marxistes l'APRA no és socialista perquè no és una organització de classe del proletariat revolucionari. És l'organització de la democràcia burgesa en un país endarrerit, semicolonial. Per les seues característiques socials, els seus objectius històrics i en gran manera per la seua ideologia és semblant als populistes russos (els social-revolucionaris) i al Guomindang xinès. Els populistes russos utilitzaven la doctrina i la fraseologia “socialista” molt més que l'APRA. No obstant, això no evità que exerciren el rol de demòcrates petit burgesos, pitjor inclús, demòcrates petit burgesos *endarrerits*, que no tingueren la força necessària per a portar a terme les tasques purament democràtiques malgrat l'esperit de sacrifici i l'heroisme dels seus millors combatents. Els “social-revolucionaris” aixecaven un programa agrari revolucionari, però, com sempre succeeix amb els partits petit burgesos, eren presoners de la burgesia liberal (aqueixa bona gallina que protegia els seus pollets) i traïren els camperols en el moment decisiu de la revolució de 1917. És impossible oblidar aqueix exemple històric. Un demòcrata que predica la confiança en els “guardians” imperialistes només pot brindar-los amargues il·lusions als pobles oprimits.

Tant en les seues tesis com en l'article, el camarada Rivera afirma que els pobles oprimits només podran assolir la seua emancipació total i definitiva amb l'enderrocament revolucionari de l'imperialisme, i que aquesta tasca només la pot realitzar el proletariat mundial en aliança amb els pobles colonials. Sobre aquesta idea, el senyor Vegas León llença un torrent d'objeccions ofensives i uns pocs arguments del mateix caràcter. Fent a banda els insults, tractarem d'ubicar la base de la seua argumentació. Diu que el proletariat dels països imperialistes no té el menor interès en la lluita dels països colonials i, en conseqüència, aquests ha de seguir el seu propi procés. Considerar, encara que siga en mínima mesura, que el destí dels països endarrerits depèn de la lluita del proletariat dels països avançats és... "derrotisme". No entrarem en consideracions sobre com d'absurda és aquesta posició. Vegas León dona un exemple per a demostrar la validesa de les seues idees: Mèxic expropià les empreses petrolieres; ¿potser aquest no és un pas cap a l'emancipació del país de la seua dependència de l'imperialisme? No obstant, aquesta mesura es prengué sense la menor participació del proletariat nord-americà i anglès. Segons Vegas León, aquest exemple recent demostra que els pobles colonials i semicolonials poden assolir la seua emancipació total independentment de l'actitud del proletariat internacional.

Tot aquest raonament demostra que el publicista de l'APRA no comprèn l'abecé d'un problema que és d'importància fonamental per al seu partit, és a dir, la relació entre els països imperialistes i els semicolonials. És absolutament cert que Mèxic féu un pas cap a la seua emancipació econòmica quan expropià els interessos petroliers. Però Vegas León tanca els ulls al fet que Mèxic, com a venedor de productes petroliers, ha caigut ara (i era inevitable) sota la dependència d'altres països imperialistes. ¿Quines formes assumeix o pot assumir aquesta dependència? La història encara no ha dit l'última paraula sobre el problema.

D'altra banda, ¿pot hom assegurar que aqueix acte concret, l'expropiació de les empreses petrolieres, està definitivament garantit? Malauradament, és impossible afirmar-ho. Una pressió militar o inclús purament economia, junt amb una relació de forces internacional desfavorable per a Mèxic (derrotes i retrocessos del proletariat mundial) *poden* obligar a retrocedir a aquest país. Seria una buida fanfarronada negar semblant possibilitat. Només uns lamentables utopistes poden presentar el futur de Mèxic, com el de qualsevol altre país colonial o semicolonial, com una constant acumulació de reformes i conquestes fins que s'arribe a l'emancipació total i definitiva. De la mateixa manera, els socialdemòcrates, aqueixos clàssics oportunistes, suposaren durant molt de temps que aconseguïen transformar la societat capitalista a través d'una completa sèrie de reformes socials fins assolir l'emancipació de tot el proletariat. En realitat, el camí de les reformes socials fou possible només fins determinat punt, quan les classes dominants, espantades pel perill, engegaren la

contraofensiva. La lluita només es decideix per la revolució o la contrarevolució. En una quantitat de països l'acumulació de reformes democràtiques no portà al socialisme sinó al feixisme, que liquidà totes les conquestes socials i polítiques del passat. La mateixa llei dialèctica s'aplica a la lluita d'alliberament dels pobles oprimits. Davall determinades condicions favorables, es poden assolir de manera relativament pacífica determinades conquestes que ajudaran a la lluita per la seua ulterior independència. Però açò no significa que les conquestes parcials continuaran ininterrompudament, fins que s'assolisca la independència total. Després de garantir moltes conquestes secundàries a l'Índia, l'imperialisme britànic està decidit no sols a posar punt final a les reformes sinó a fer retrocedir el procés. L'Índia només es podrà alliberar per la lluita revolucionària unida i oberta dels obrers, els camperols i el proletariat anglès.

Aquest és un dels aspectes de la qüestió. Però també hi ha un altre. ¿Per què pogué el govern mexicà realitzar amb èxit les expropiacions, almenys de moment? Sobretot, a causa de l'antagonisme entre Estats Units i Anglaterra. No calia témer una intervenció activa, immediata, de part d'Anglaterra. Però aquest és un problema menor. El govern mexicà també considerava improbable la intervenció militar del seu veí del nord quan decretà l'expropiació. ¿Sobre quina base es recolzaven aqueixos càlculs? Sobre l'actual orientació de la Casa Blanca: el *New Deal* en la política interna anava acompanyat de la política de "bon veïnat" en les relacions exteriors.

Evidentment Vegas León no entén que l'actual política de la Casa Blanca està determinada per la profunda crisi del capitalisme nord-americà i pel *creixement de les tendències radicals en la classe obrera*. Fins ara aquestes noves tendències han trobat la seua expressió més clara en la CIO. El senyor Vegas León es queixa que la CIO no s'interessa per la sort del Perú. Probablement açò signifie que la CIO s'ha negat a finançar l'APRA. Per la nostra part, no tenim la menor intenció de tancar els ulls al fet que la consciència política dels dirigents de la CIO no és superior a la de l'ala esquerra del partit conservador de Roosevelt, i podríem agregar-hi que en alguns aspectes cau per davall d'aqueix nivell miserable. No obstant, l'existència de la CIO reflecteix un enorme salt en els pensaments i sentiments dels treballadors nord-americans.

El sector influent de la burgesia, el representant del qual és Roosevelt, diu (o deia ahir): "És impossible governar amb els vells mètodes; cal arribar a un acord; hem de garantir concessions parcials per a salvaguardar el més important, és a dir, la propietat privada dels mitjans de producció". Aquest és, precisament, el sentit del *New Deal*. Roosevelt aplica la mateixa política a les relacions internacionals, sobretot a Amèrica Llatina: fer concessions secundàries per tal de no perdre en els problemes importants.

Justament aquestes relacions polítiques internacionals possibilitaren que l'expropiació del petroli per Mèxic no provoqués una intervenció militar ni un bloqueig econòmic. Amb d'altres paraules, hom pogué realitzar un avanç pacífic en el camí cap a l'emancipació econòmica gràcies a la política més activa i agressiva de grans sectors del proletariat nord-americà. Com es veu, el problema no és si Lewis i Cia. "simpatitzen" o no "simpatitzen" amb l'APRA o amb el poble peruà. Aqueixos senyors no veuen més enllà de la punta del seu nas i només simpatitzen amb ells mateixos.

A més, d'altra banda no es tracta de fins a quin punt els treballadors nord-americans comprenen avui que la seua lluita per l'emancipació està lligada a la dels pobles oprimits. Encara que vista des d'aquesta perspectiva la situació pot semblar molt lamentable, continua essent indiscutible i molt important que la intensificació de la lluita de classes als Estats Units facilità extraordinàriament l'expropiació de les empreses petrolieres pel govern mexicà. El senyor Vegas León, típic petit burgès, no pot comprendre, gens ni mica, la lògica interna de la lluita de classes, aquesta relació entre els factors interns i els externs.

Seria radicalment erroni extraure'n la conclusió que la política dels Estats Units continuarà desenvolupant-se ininterrompudament en aquesta mateixa direcció, obrint així possibilitats cada vegada majors d'emancipació pacífica al poble llatinoamericà. Al contrari, hom pot predir amb tota certesa que la política del *New Deal* i del "bon veïnat", que no ha resolt cap problema ni ha satisfet cap aspiració, farà esclatar les necessitats i l'esperit agressiu del proletariat nord-americà i dels pobles d'Amèrica Llatina. La intensificació de la lluita de classes engendrà el *New Deal*; la seua intensificació inclús major el matarà, fent predominar en els rengles de la burgesia les tendències més reaccionàries, agressives i feixistes. Inevitablement, i tal vegada en un futur molt proper, la política del "bon veïnat" serà reemplaçada per la del "puny amenaçador", que podria aixecar-se primer que res contra Mèxic. Només els xarlatans cecs o petit burgesos del tipus de Lombardo Toledano o Vegas León poden tancar els ulls davant d'aquesta perspectiva. Un any abans o un any després, la qüestió es plantejarà de forma força aguda: qui és l'amo d'aquest continent? ¿Els imperialistes dels Estats Units o les masses treballadores que poblen totes les nacions d'Amèrica?

En essència, aquesta qüestió només es podrà resoldre per un obert conflicte de forces, és a dir per la revolució o, per a ésser més exactes, per una sèrie de revolucions. En aqueixes lluites contra l'imperialisme participaran, d'una banda, l'imperialisme nord-americà en defensa pròpia; per una altra, els pobles d'Amèrica Llatina, que lluiten per la seua emancipació, i que *precisament per aqueixa raó* recolzaran la lluita del proletariat nord-americà.

Del que hem dit s'hi dedueix clarament que està molt lluny de la nostra intenció recomanar al poble llatinoamericà que espere passivament la revolució als

Estats Units, o als obrers nord-americans que s'encreuen de braços fins que arribe el moment del triomf dels pobles de Llatinoamèrica. Qui espera passivament no aconsegueix res. Cal continuar la lluita ininterrompudament, estendre-la i aprofundir-la, en harmonia amb les condicions històriques reals. Però al mateix temps cal ésser conscient de la relació recíproca entre els dos principals corrents de la lluita contemporània contra l'imperialisme. Si sorgeix en una etapa determinada, es pot garantir el triomf definitiu.

Naturalment, amb açò no volem dir que Lewis i Green es transformaran en destacats promotors de la federació socialista del continent americà. No, es quedaran fins a la fi en el bàndol de l'imperialisme. Tampoc volem dir que *tot* el proletariat entendrà que la seua pròpia emancipació depèn de l'alliberament dels pobles llatinoamericans, o que tot el poble llatinoamericà prendrà consciència que hi ha una comunitat d'interessos entre ell i la classe obrera nord-americana. Però el fet que alliberen una lluita paral·lela implicarà, per si mateix, que existisca entre ells una aliança objectiva; tal vegada no siga una aliança formal, però segurament serà molt activa. Com més aviat l'*avantguarda* proletària d'Amèrica del Nord, Central i del Sud comprega la necessitat d'una col·laboració revolucionària més estreta contra l'enemic comú, més concreta i fructífera serà aqueixa aliança. Una de les tasques més importants de la Quarta Internacional consisteix en aclarir, exemplificar i organitzar aqueixa lluita.

* * *

L'exemple desenvolupat per nosaltres demostra prou el nivell teòric i polític general del senyor Vegas León. Després d'açò, ¿paga la pena considerar totes les seues afirmacions? Només prendrem en compte dues, entre les més importants.

León ens atribueix la idea que l'URSS és un país imperialista. Per descomptat, en l'article de Rivera no s'hi troba res per l'estil. L'única cosa que diem és que, en la seua lluita per mantenir-se al poder, la burocràcia soviètica s'ha transformat en els últims anys en un agent de l'imperialisme "democràtic". Per a guanyar-se les simpaties d'aquest, està disposada a perpetrar qualsevol classe de traïcions a costa de la classe obrera i dels pobles oprimits. L'actitud dels stalinistes en el congrés pacifista de Mèxic (setembre de 1938) ha revelat plenament la seua traïció als pobles colonials i semicolonials. Precisament per aqueixa raó els apristes *d'esquerra* s'han oposat bravament a la majoria stalinista del congrés. Vegas León està o no d'acord amb aquesta posició? Quan aquest senyor declara, adoptant un aire d'importància, que no és (a diferència de nosaltres?) un "enemic de l'URSS", l'única cosa que podem fer és encollir-nos de muscles amb menyspreu. Què significa l'URSS per a Vegas León? Una noció geogràfica o un fenomen social? Si pren en compte la societat "soviètica", ha de comprendre que és totalment contradictòria. És impossible ésser amic del *poble* de l'URSS sense ésser enemic de la *burocràcia* "soviètica". Com ho ha

demostrat més d'una vegada L.D. Trotski, tots els pseudo “amics” del *Kremlin* són *pèrfids enemics de la lluita per la seua emancipació que alliberen els obrers i els camperols de la Rússia soviètica.*

Evidentment, Vegas León ens acusa de “dividir les forces de l'Espanya republicana” en la seua lluita contra el feixisme. Amb açò revela una vegada més la seua estúpida reaccionària. Des del començament de la revolució espanyola, i sobretot després de declarada obertament la Guerra Civil, els marxistes revolucionaris han demostrat que el triomf només seria possible amb un programa socialista: donar-los immediatament la terra als camperols, expropiar els bancs i els trusts, permetre que els obrers s'emancipen de l'explotació capitalista. Sota aquestes condicions, la revolució espanyola hauria estat invencible. Però els advocats i lacais dels grans terratinents, dels banquers, dels capitalistes i del clergat respongueren: “No, vostès destrueixen la unitat!” Tot moviment revolucionari dels obrers i els camperols fou aixafat implacablement en nom de la “unitat” entre explotats i explotadors. Tots els vertaders revolucionaris socialistes i anarquistes foren víctimes de la calúmnia, la presó i l'extermini. Més inclús; el rol principal l'exercí la GPU stalinista. “No, vostès destrueixen la unitat”... entre víctimes i botxins! Ara veiem els resultats d'aqueixa política traïdora. Els obrers i camperols enganyats els giraren l'esquena als republicans i caigueren en el desànim, l'apatia i la indiferència. Açò *precisament fou el que garantí el triomf de Franco.* Els que ara, després de la caiguda de Barcelona, repeteixen que els “trotskistes” prediquen la divisió de l'Espanya republicana demostren, ja amb aquest únic fet, que són agents dels grans terratinents espanyols, els banquers, els capitalistes i el clergat. Ja sols açò ens obliga a dir-los obertament als treballadors peruans: No creguen en els individus de la classe de Vegas León; són petit burgesos conservadors que no comprenen la lògica de la lluita de classes, i en conseqüència són absolutament incapaços de dirigir-los a vostès en la seua lluita per l'emancipació nacional i social; no els poden portar més que derrotes!

Creiem que amb açò basta. Els insults i insinuacions de Vegas León no són arguments. El desvergonyiment no justifica la ignorància. I la ignorància no és una eina de la revolució.

---

¹ “La ignorància no és una eina revolucionària”, *Clave*, febrer de 1939.